

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Laboratorium humanistyczne jako modus poznania. Od archeologii do projektu

Laboratorium kojarzy się głównie z naukami przyrodniczymi i eksperymentami. Wyobrażając je sobie, mamy przed oczami grupę naukowców w białych kitlach, próbki i probówki, specjalistyczny sprzęt. W naszym projekcie zastanawiamy się, czy humanista może mieć swoje laboratorium. Czy miał je kiedykolwiek? Czy w humanistyce możliwe są eksperymenty? Jeśli tak, to na czym miałyby one polegać? Czy w humanistyce można pracować zespołowo? Jaka rolę w badaniach humanistycznych odgrywa infrastruktura? Czy laboratorium humanistyczne stanowi imitację przyrodniczego? Czy i jakie zagrożenia niesie ze sobą adaptacja idei laboratorium na grunt humanistyki?

Pytania te zyskują na znaczeniu w obliczu zauważalnej dziś „laboratoryzacji” rzeczywistości, która dotyczy również humanistyki. Słowo „laboratorium” coraz częściej pojawia się w nazwach humanistycznych inicjatyw, tytułach czasopism naukowych i książek. Warto zbadać, czy „laboratoryzacja humanistyki” jest przelotną modą czy też symptomem trwalszych przemian jej kondycji. W obliczu zmian zachodzących zarówno w świecie, jak i sposobach jego poznawania, takich, jak: ekspansja technologii (cyfryzacja), zmiany klimatyczne, wojny hybrydowe, kryzys uchodźczy, terroryzm, a także zaawansowanie neuronauki oraz problematyzacja relacji przyrodnozawstwa i humanistyki dokonuje się rekonfiguracja humanistyki i krystalizowanie się jej nowych odmian (np. tzw. „nowa humanistyka”, posthumanistyka, humanistyka cyfrowa).

Ważną część naszych badań stanowi archeologia laboratorium humanistycznego. Jego prefiguracji można poszukiwać zarówno w pracowni alchemicznej, jak i gabinecie osobliwości. W XX wieku po pojęcie laboratorium na określenie swej praktyki badawczej i artystycznej sięgnęli tak znani humaniści, jak Jerzy Grotowski, Claude Lévi-Strauss i Aby Warburg. Będziemy przyglądać się ich warsztatom pracy, tropiąc przyjęte modele laboratoryjnej procedury. Wśród badań realizowanych w projekcie znajdują się też studia nad eksperymentami z udziałem ubogich, które projektował w wymyślonym przez siebie domu pomocy społecznej angielski filozof Jeremy Bentham, twórca koncepcji Panoptykonu. Drugą, obok archeologii, częścią grantu jest zaprojektowanie współczesnej formy laboratorium humanistycznego, stworzenie jego ram teoretycznych. Posłuży temu analiza problematyki rozwijanej ostatnio w nurcie posthumanistyki oraz krytycznych studiów nad infrastrukturą czy namysł nad kategorią „współmyślenia”. Planowane są również wywiady i obserwacje prowadzone we współczesnych laboratoriach z pogranicza humanistyki i sztuki (w belgijskim SARMA czy fińskim Moving Laboratory). Jednym z zadań będzie też stworzenie Atlasu Laboratorium – eseju wizualnego podejmującego temat laboratoriów humanistycznych.